

LIBRIS | We know
books

ADRIAN JICU
IORGU

H HUMANITAS
BUCUREȘTI

1

Porniră la drum pe nepusă masă. Dimitrie primise vorbă că deunăzi țăranii din Bogdănești au fost trași la judecată de arendaș și că au nevoie de parale. Că ar fi gata să vândă porumbul mai ieftin ca să-l îndestuleze pe avocatul care le promisese că-i scoate la liman. „Nu mai e ca pe vremuri, le-a spus domnul Tulburi, în fața troiței lui Popic, am eu ac de jocul oricui se joacă cu legea! Eu vă ajut, oameni buni, dar pentru asta trebuie bani!“ Iar oamenii, buni, se sfătuiră cum să facă și cum să dreagă ca s-o scoată la capăt, că se săturaseră și ei... O să vândă o parte din recoltă și o să-și scoată paguba pe seama ceapcânului de Nicolaides, care de mult le căuta nod în papură. Unii se cam codeau, fiindcă mai fuseseră pe la judecăți și știau cum e cu dreptatea, care umblă mai mult cu capul spart... Însă nu fură ascultați. Cei mai mulți o țineau pe-a lor. Auziseră ei că vodă Carol a poruncit să li se dea pământ celor care au luptat în războiul de la sud de Dunăre și l-au fugărit pe turc. Cică prin alte sate li se împărțise deja ce li se cuvenea. Că doar nu degeaba își lăsasera sărmanii ciolanele la Smârdan, la Grivița sau la Plevna. Ș-apoi fusese toamnă bogată și le dăduse Dumnezeu, în sfârșit, roadă. Aveau, carevasăzică, de unde plăti. Așa că l-au încredințat pe avocat că-i vor pune în mână suma cerută, numai să-i dea de capăt trebii asteia care le amărâse zilele și mai ales nopțile. Să poftească dumnealui

LIBRIS | We know books
să vină săptămâna viitoare. Însă până atunci trebuiau să găsească un cumpărător...

Era duminică dimineață. Dimitrie rășfoia, îndărătul teighelei, *România liberă*. Îl costa 10 bani, dar merita. Obrazul subțire cu cheltuială se ține. Și negustorul informat devine la curent cu noutățile. Nu doar ca să fie informat, ci și pentru că asta îi dădea sentimentul că e cineva. Plus că avea mereu subiecte de discuție, spre încântarea mușteriiilor care îi treceau pragul, minunându-se câte știe jupânul. Acum, în liniștea dimineții, citi despre dezbaterile furtunoase în chestiunea Dunării, despre tulburările din Irlanda și despre bursele de la Londra și Berlin, ambele în cădere. Se scutură Europa, își zise, întorcând pagina. Atotputernicul vizir din fruntea guvernului era atacat fără milă: „Făcut-aceva d. Brătianu spre a se apropia de elementele sănătoase ale națiunii? Nimic. Prim-ministrul a umblat după instrumentele servile, nu după amici cu cari să se sfătuiască și cari să-l ajute la repararea relelor de cari suferă Statul“. Bine c-au făcut conservatorii! bombăni el și trecu mai departe. Banca Națională tocmai pusese în circulație bilete de 20, 50, 100 și 500 de lei. Știa deja, că, deh, slavă Domnului, cu asta se ocupa. Îl uimi o altă notiță. Cică Muzeului din Iași i s-a trimis, dintr-o comună a județului Dorohei, un *monstru*, un copil cu două capete, patru picioare și patru mâini. „Monstrul, zicea corespondentul ziarului, a fost născut mort.“ Cum adică un *monstru*? Ce arătare o mai fi și asta și cum se poate așa ceva? Și-apoi cum l-or fi trimis oare? Cu căruța poștii? Asta întrecea orice închipuire...

N-apucă să se dumirească, fiindcă tocmai intrase un băiat trențăros să cumpere niște ulei. Îi turnă din butoiușul început și-l notă la caiet, unde avea, alfabetic, ordinea clienților „la soroc“. 1,50 lei – David a lu' Meir Grinberg din colț. Dimitrie da și el pe datorie, ținând însă evidență clară: cine, când și cât a luat. O pățise el mai anțărț, cu una Lenuța, evlavioasă nevoie mare, mereu cu Dumnezeu în gură și cu curu' toată ziulica pe cămașă, de se dărâma bordeiul pe

dânsa. Dar nici că-i păsa... O ținea numai în rugăciuni și post. Matracuca nu voise să recunoască datoria, și ține-te scandal... Se apucase muierea să plângă și să țipe în drumul mare că o fură hoțul de cârciumar. Și lumea se adunase ca la circ... Să pățească el așa rușine?! El, care se-ndurase de-atâtea ori de amărății ăia de copii, că avea panarama vreo patru, și-i mai dădea o pâine sau de-ale gurii. Și ea cum îi răsplătea?! Că-l duce la tribunal și-i face și-i drege. A lăsat de la el numai să se termine bâlciul. Peste câteva zile, s-a trezit iar cu ea, spăsită. Că s-o ierte, că e muiere proastă și a luat-o gura pe dinainte... Că are copii de crescut și că-i pare rău. Să-i crească sănătoasă! Își jurase însă că nu-i mai dă pe încredere și s-a ținut de promisiune. A zis nu, nu a rămas! Ca să fie liniștit, de atunci scria, negru pe alb, cât are fiecare de plătit, și omul n-avea ce să mai comenteze. Ai luat aia și aia, face atât! Plătești până la sfârșitul lunii! Că altfel...

Se întoarse la *România liberă*. *Monstru*. Cum adică *monstru*? Și cum să-l naști cu două capete, patru picioare și patru mâini?! Mai auzise el povești despre vaci sau capre care făta-seră pui cu copita despicată și tot felul de vorbe despre lucrarea necuratului, dar un copil?! Ce scorneală o mai fi la mijloc? Că ziariștii ăștia fac din țânțar armăsar și nu știu alta decât să inventeze tot felul de scandaluri ca să-și vândă gazeta... Iar oamenii se uită în gura lor și cred toate balivernele...

Recenziunea romanului *Endymion*, de lord Beaconsfield, îl lăsa rece. Ce-i păsa lui de prostiile astea?! Ce lorzi și Endymioni?! În schimb, îi atrase atenția un articol în care era relatată conferința profesorului Meynert despre „sediul sufletului“. Asta, da! Era ceva! Și el se gândea uneori la moarte și la suflet și parcă nu-i venea la îndemână să creadă cele ce-i spusese părintele Ostahe, când trecuse cu Ajunul.

— Părinte, zisese el nedumerit, frumos le mai spui, Sfinția Ta, dar eu nu pricep și pace! Cum adică merge sufletul în Rai sau în Iad după moarte? Fii bun și mă lămurește, cât guști câte ceva, că te-oi fi ostenit destul pe drumuri, cu rugăciuni și molifte, prin casele oamenilor.

Părintele nu se lăsa rugat prea mult și începu să-i explice natura celor trupești și sufletești, gustând, fără sfială, din scrumbiile olandeze și din măslinile mari și cam sărate. Însă calul de dar nu se caută la dinți și nici măslinile de sare, așa că popa se îndemna la mestecat, luând cu încredere din farfurie în timp ce-i explica cum devine treaba asta cu sufletul. Îi pomeni băcanului nu doar de învățătura Mântuitorului nostru Hristos, ci și de vorbele Sfântului Grigorie Palama: „Sufletul, susținând trupul în care a fost zidit, e pretutindeni în trup, nu ca în spațiu, nici ca cel ce e cuprins, ci ca cel ce îl susține, îl cuprinde și îl face viu, fiind și în această privință după chipul lui Dumnezeu“.

— Înțelegi dumneata, domnu' Vasiliu? Sufletul aista care ni-i dat de la Domnul e pretutindeni. Ca aerul. Sau ca un abur. Iar după moarte el nu piere. Ce, aburul piere? Dispare el, când se ridică soarele, așa-i, dar apare din nou dimineața, nu? Și apoi treaba asta cu nemurirea sufletului au spus-o și filozofii păgâni, Platon și Aristotelu', dar o spun și sfinții părinți ai Bisericii. Și pe ei trebuie să îi credem, că sfânta noastră Biserică e singura purtătoare de adevăr! Acum, și-n pururea, și-n vecii vecilor, amiiiiin!

Și tot așa, printre învățături, înfulecă tot, șterse două pahare cu vin, plescăind a mulțumire, că era din cel bun, de razachie, nebotezat. Mulțumi gazdei și porni mai departe, fiindcă mai avea două străzi în acea zi și era târzior...

Dimitrie avu senzația că Meynert ăsta bate și el apa-n piuă. Vorbea despre nu știu ce experimente făcute de psihologi: „Profesorul Meynert admite că cercetarea omenească are să întâmpine pe acest tărâm mari dificultăți; cercetarea omenească, care vrea să deslege cu mijloace atât de insuficiente enigmatul nesfârșitului univers. Tocmai pentru că ținta urmărită este însă atât de mare și de sublimă, oamenii științei să nu descurageze de fel“. Concluzia îl făcu să arunce ziarul pe teighea și să exclame: „Gândul mâții! Spune, dom'le, limpede, ce e cu sufletul ăsta... Ce e el? Și unde e, în

inimă, în cap, că eu vreau să-l văd. Că de predici și basme popești m-am săturat! Păi ce profesor mai e și ăsta?!”

Însă n-apucă să-și verse năduful că se trezi cu Anton, căraușul, care-i aducea vorbă de la maică-sa despre tărașenia cu procesul. Cum auzi, porunci unui băiat de prăvălie să înhame repejor caii la căruță și să se pregătească de plecare. „Acu' plecăm!” Nu putea rata un asemenea *pont*. Îi plăceau cuvintele astea, pe care le găsea în gazetă, și din când în când le rostea, cu un soi de teamă, ca școlarii la lecție, gândindu-se să nu cumva să tulburea ordinea lucrurilor.

Zoe era în odaia de sus, cu copiii, căznindu-se să-i împace. Trei fete aveau și pentru ele munceau zi și noapte. Când Dimitrie îi spuse că pleacă, tânăra nevastă dădu ochii peste cap și se puse cu gura pe el. Nu fiindcă n-ar fi fost obișnuită cu veșnicele lui drumuri prin sate și pe la târguri, ci fiindcă azi era duminică. Și nu orice duminică, ci chiar duminica Sfântului Andrei:

— Nu știi că e păcat să pleci la drum într-o asemenea zi, când spiritele rele ies în lume și când lupii vorbesc oamenilor, transformându-i în vârcolaci?

— Ia mai termină cu prostiile astea și să ai grijă de prăvălie! îi răspunse el, trăgându-și ciubotele și luându-și dulama neagră din cui. Peste noapte fusese cam frig și nici acum nu se ridicase bruma. Cerul se arăta plumburiu.

— Gata ești, Vasilică?

— Ia acu', jupâne! Să pun oleacă de orz pentru cai și purcedem.

Urcă pe capra căruței, cu Zoe rămasă în prag, rugându-l să fie cu băgare de seamă și să nu întârzie. Ieșiră în Strada Romanului și de acolo făcură dreapta, la Paloșanu, spre Podul de Fier, ca să treacă Bistrița. Era cale cam de trei ceasuri până la Bogdănești, așa că-i dădură bice. Și merseră cu bine, încălzindu-se cu câte-o dușcă, mai mult jupânul și prea puțin băietul, pe care Dimitrie îl cam asuprea, fiindcă așa-s băieții de prăvălie, greoi la muncă și iuți la băuturică. Nu-i prinsese el în vară beți morți?! Bătuse la ei ca la hoții de cai

și îi dăduse afară, fără să mai țină cont de rugămințile lor de a doua zi, când, treji, veniseră cu coada între picioare să-i ceară îndurare. Afară și punct! Îl găsisese apoi pe Vasilică și era mulțumit de el, dar nu i-o spunea niciodată, ca să nu i se urce la cap. Îl ținea din scurt, cum fusese și el ținut, în adolescență, când robotise pe lângă stăpânul lui, un armean bogat, care-și mânca de sub fund, dar care-l învățase tainele negoțului și cum se înmulțesc banii.

Lăsară în urmă Dospineștii și intrară în satele papistă-șești, care se întindeau salbă. Grăbiți, tăiară drumul între Traian și Prăjești, pe o scurtătură numită Vama Hoților, pe care Dimitrie o aflase cu ani în urmă. În stânga se deschidea lunca Siretului, iar de-a dreapta, păduri de stejar până hăt departe, la Hertioana și Berbinceni, unde răzeși de-ai lui Ștefan duraseră, cu veacuri în urmă, așezări ferite de ochii lumii. Traseră direct la moșia Paraschivei, mama lui Dimitrie. Nu era timp de pierdut. Trimise vorbă în sat să vină oamenii care vor să vândă. Nu trecu mult și țăranii se adunară în curte, sfătuindu-se cum să obțină preț bun. Ușor de zis, însă greu de făcut. Băcanul îi primi cu prietenie și se prefăcu interesat de o cantitate mică, ceea ce-i puse în încurcătură. Ei aveau nevoie de bani mulți, nu de firfirici... Negustorul păru gata să renunțe și îi pofti pe la casele lor, mulțumindu-le pentru osteneală. Când ajunseră în poartă, îi opri, totuși, spunându-le că s-ar învoi să le ia toată marfa, dar cu un alt preț. Că, uite, să fie și ei oameni, să-l înțeleagă, că e greu cu negustoria. El le pune toți banii în mână, imediat ce vor ajunge la Bacău, fiindcă nimeni nu pleacă cu atâtea parale asupra lui. Douăzeci de căruțe mari cu porumb ar putea plăti, dacă ar fi și ei de-nțeleș, dacă ar mai lăsa la preț și nu s-ar scumpi la târâte, că la oraș lumea nu mai cumpără mălai, s-a fudulit și vrea numai pâine. Dacă nu jîmblă, măcar neagră. Să-l creadă și pe el. Că le-ar da, dacă ar avea de unde... Nu mai sunt, oameni buni, afacerile de altădată... Țăranii se codiră cât se codiră și, cu gândul la rânjetul arendașului, care-i probozise iar în ajun, primiră.

Da' să le dea toți banii peșin, să nu care cumva să încerce să-i ducă cu vorba! Domnu' Vasiliu porunci să fie omeniți cu rachiu din cel bun, așa cum fac gospodarii mulțumiți, și să treacă la treabă. Încărcară sacii și porniră.

Începuse să fulguiască sau, cum se spune în popor, să vremuiască. Să vremuiască, fiindcă vremea asta face, vremuieste, fără să țină cont de necazuri și de nevoi. Un vânt dușmănos șfichiuia oamenii și animalele. Își strânseseră șubele pe ei și își îndesară căciulile, îndemnându-și vitele. Vasiliu se puse în capul convoiului și se lăsă purtat de gânduri. Era o afacere bună. Va trage direct la moara Paul Kristen, cu care se înțelegea bine, fiindcă nu-l jupuia, ca alții. Ce-i păsa lui că lucra numai cu muncitori străini, încălcând legea? Români sau poloni, evrei sau armeni, tot un drac! Bani să iasă! Vedea deja cum grăunțele se transformă în mălai auriu, pe care-l va vinde cu profit. Ovreii din târg ziceau *ghișeft* și-și frecau bucuroși palmele de fiecare dată când simțeau că e rost de bani. Un domn de la bancă îl întrebese odată cum stă cu profitul, iar el băgase la cap, că-i plăcea să vorbească altfel, fudulindu-se. Merită să umbli pe drumuri pentru profit, fie și pe o așa zloată!

Se apropiau de Sîret, când caii începură a fornăi. Ce-o fi? se întrebă. Dar n-apucă să se dea jos de pe capra căruței că, dinspre luncă, se-auziră lupii. Dădeau târcoale, amușinând. O haită întreagă. Vreo opt sau nouă, după câte își putu da seama. Dar cine să mai stea să-i numere?! Oamenii puseră repede mâna pe topoare sau pe pari ca să-și apere viața. Nu era prima dată când dădeau nas în nas cu fiarele. Dimitrie trase de sub haină un pistol Mannlicher, de care nu se despărțea când pleca la drum. Văzuse destule la viața lui și era mai bine să țină la îndemână o armă. Că nu se știe niciodată... Și-o procurase din Brașov, unde se ducea când și când după tot felul de unelte: cuie, potcoave, mânere, cuțite și lanțuri, încuietori și lacăte, cufere și lăzi metalice, seceri și coase, sape și cazmale și câte și mai câte alte minunății. Știa că acolo-s cele mai bune și că meșterii sași fac

lucruri trainice. Breasla fierarilor era vestită până dincoace de munți.

Haita se apropia.

— Țineți animalele bine și fiți gata, le strigă un bătrân, urmărind mișcările lupilor. Aveau în frunte un mascul cenușiu, cu o pată maronie pe greabăn. Se îndemnau unii pe alții, mârâind amenințător și pândind clipa prielnică să atace. Dimitrie duse pistolul la ochi.

— Nu trage, jupâne! Așteaptă! îi șopti încordat Stroe, cel care vorbise și mai înainte.

Într-adevăr, lupul cel sur se opri ca la o aruncătură de băț.

— Să nu te miști! adăugă el, strângând securea în mână. Acu-i acu'! Și rămaseră așa, preț de câteva clipe, om și animal, animal și om, într-o încreștare mută. Dimitrie zări ochii gălbui ai lupului, licărind straniu, ca o vâlvătaie ațâțată de o pală de vânt. Știa că puii se nasc orbi și că abia după o vreme ochii albaștri li se deschid și se schimbă în galben-portocaliu. Auzise și el tot felul de povești despre lupi-strigoi și despre cum pot ei vorbi cu glas omenesc. Cică unii și-ar fi pierdut mințile întâlnindu-i prin păduri. Prostii! Țsta din fața lui, care-l fixa cu privirea lucioasă, căutând să-i simtă frica, era un exemplar de toată frumusețea, zvelt și puternic. „Parcă-i un câine de stână“, își zise Dimitrie, mirându-se el însuși de ce-i trece prin minte. Nu-și termină însă gândul, că lupul scoase un urlet straniu și se îndepărtă spre malul apei, urmat de ceilalți. Oamenii răsufară ușurați, însă spaima nu-i părăsi până ce nu zăriră podul de peste Bistrița. Descărcară sacii direct în curtea morii, iar Dimitrie le dădu banii promiși și îi cinsti la cârciuma-băcănie, ca niște oameni ce trecuseră împreună printr-o grea cumpănă.

Peste noapte, băcanul își iubi nevasta cu o patimă aspră, de care nu se crezuse în stare. Zoe rămase grea și, după nouă luni, avea să li se nască un băiat. Primul lor băiat.

— Să vă trăiască, nene Dumitre, și la mai mare! le strigă din ușa Primăriei domnul Nicolae Bucă.

Era bucuros că fericitul tată îi strecurase un bacșiș frumușel, după obiceiul locului. Avea de unde, că doar era comersant cu dare de mână și fruntaș local. Magazinul său de coloniale și spirtoase era cunoscut tuturor și avea dever bun. Pe strada Roman, lângă pod, pe unde se perindau mai toți cei care veneau cu treburi în Bacău. Că erau din satele de la nord, dinspre Piatra, că treceau Bistrița dinspre Roman și Vaslui, mai toți poposeau la el sau la Morițoaia, în vecinătate. Se perinda pe acolo tot felul de lume: țărani, slujbași, negustori, femei mânate de sărăcie sau inși dubioși. Unii zăboveau la cârciumă pentru a bea aldămașul, alții pândeau chilipiruri, iar cei mai mulți își ostoiau necazurile. Dar câte motive n-are omul să tragă la o crâșmă, mai ales dacă găsești vin bun și rachiu ieftin? Era fojgăială mereu, iar asta îi convenea de minune lui Vasiliu, chiar dacă uneori Zoe plângea, sătulă de vorbele tari pe care le mai aruncau oamenii:

— Ce-o să se aleagă de copii?! Asta e educație, laolaltă cu toți bețivii?!

În sinea lui, Dimitrie știa că nevasta are dreptate, dar nu putea da cu piciorul norocului... Se chinuise de mic la stăpân și, când făcuse vârsta, acela îi dăduse suma cuvenită ca

LIBRIS
să pornească pe cont propriu. Îl sfătuisese să caute loc bun, la margine, că e mai ieftin, și să pună banii la treabă: „Că așa ne e dat nouă, să cumpărăm dintr-o parte și să vindem în alta. Caută numai să îți ții numele curat, nu pune apă multă în vin și nici nu otrăvi rachiul, cum fac jidanii, și-o să-ți meargă bine, băietel!“ Așa-i spusese, așa făcuse. Luase locul de la capătul podului, între evrei, unde-și amenajase, după nevoi, casă și dugheană. În față, magazinul, iar în spate locuia familia. Acum, cu nașterea lui Gheorghie, erau deja șase. Se bucurase când veniseră pe lume Maria, Aneta și Catinca. Dar își dorea un băiat, care să ducă mai departe negoțul. Ce să facă el cu fetele? Nu-i vorbă, le îndrăgea, că doar creșteau în băătăura lui, dar gândul îi era mereu la afaceri. Că, deh, fetele se țin cu cheltuială și nu știu alta decât pension, haine și plimbări. Ş-apoi se mărită și pleacă în lume. Vine unul și ți-o ia, și cu asta, basta! Iar el, la prăvălie, n-avea nici un ajutor... Nu-i scornise o țăță din trecătoarea Negelului, una a lu' Sion, porecla „băcanul cu fete“?!

Când nu-i ieșeau socotelile, se enerva, descărcându-se pe cine apuca: pe băieții de prăvălie, pe sfinți și pe Dumnezeu sau, dacă o avea în preajmă, pe Zoe. Nu cu bătaia, ca alții, ci reproșându-i că nu e-n stare să-i facă un băiat. „Vorbă neghioabă!“ răspundea ea, întorcându-i spatele cu dispreț. Mai tânără cu doisprezece ani, părea o copilă. Din neamul Langa, moștenise un soi de dârzenie pe care n-o arăta pe de-a-ntregul, ci doar pișcând din vârful limbii sau înțepând cu privirea. Cu nasul pe sus, avea pretenții, că doar era din familie bună. Știa croitorie și făcea rochii frumoase, citea cărți franțuzești și cânta la clavier, nu ca ursuzul ăla de bărbat, mereu cu creionul la ureche, ca să noteze cheltuieli și socoteli...

În acea dimineață de septembrie, era o căldură nefirească. Ieșind, Dimitrie își puse pălăria pe cap, dar se opri să verifice hârtia pe care o ținea în mână. De parcă domnul Bucă nu le-ar fi citit-o cu glas tare înăuntru. O citise,